

EĞİTİM KALİTESİNDE YÜKSEK AMA YETERSİZ ARTIŞ

Seyfettin Gürsel^{*} ve Mine Durmaz^{**}

Yönetici Özeti

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2012 yılı raporunu Aralık 2013'te açıkladı. Sonuçlar Türkiye'nin aldığı puanlarda belirgin bir iyileşme olduğunu ancak bu iyileşmenin yeterli olmadığını gösteriyor. Türkiye 2006'dan 2012'ye matematik, fen bilimleri ve okuma alanlarındaki puanlarının ortalamasını 432'den 462'ye yükseltmiş ancak yine de bu yüksek artış 34 OECD üye ülkesi içinde sondan üçüncü olan sıralamasının değişmesi için yeterli olmamıştır. Sınavların uygulandığı üç alanda da OECD ortalamalarıyla aradaki farkların kademeli olarak önemli ölçüde azaltılmasına rağmen, Türkiye'deki öğrencilerin başarı seviyesi OECD ortalamasına göre halen oldukça düşüktür.

Diğer taraftan, 2006-2012 döneminde bütün öğrenciler içinde yüksek performanslı öğrencilerin payında artış, düşük performanslı öğrencilerin payında ise azalma olmuştur. Bu değişimlere paralel olarak gelecekte işgücünün ana gövdesini oluşturacak orta seviyedeki öğrencilerin payı artmıştır. Türkiye'nin 2003 yılından itibaren yüksek puan artışları, daha çok köy okullarındaki ve yoksul hanelerden gelen öğrencilerin başarısından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda, sonuçlar Türkiye'de eğitimde eşitsizliğin nispeten azaldığına işaret etse de eşitsizlik OECD ortalamasına göre halen yüksektir.

Performansı en hızlı artan ülke Türkiye

Sonuncusu 2012 yılında olmak üzere Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından 2000 yılından itibaren üç yıllık aralıklarla Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) adı altında bir eğitim araştırması düzenlenmektedir. PISA araştırması 15 yaş grubunda, en az 7 yıl öğrenim görmüş öğrencilerin fen bilimleri, matematik ve okuma alanlarındaki bilgi, birikim ve becerilerini ölçmekte, aynı zamanda da, öğrencilerin aileleri ve okul ortamlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler içermektedir.¹ Bu anlamda, PISA araştırmaları uluslararası alanda öğrencilerin başarılarının karşılaştırılmasına ve ülkelerin eğitim sistemlerinin değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu araştırmalar bir çok ülkenin eğitim sistemlerinin zayıf ve güçlü taraflarının değerlendirilmesi için gerekli verileri sunmaktadır.

PISA 2012 araştırmasının sonuçları Aralık 2013'te yayınlanmıştır. 2012 PISA uygulamasına 34'ü OECD üyesi olmak üzere 65 ülkeden 28 milyon öğrenciyi temsilen yaklaşık 510 bin öğrenci katılmıştır. Türkiye'den bu araştırmaya katılan öğrenci sayısı ise 4848'dir. Öte yandan, Türkiye PISA programına 2003 yılından itibaren düzenli olarak katılmaktadır. Yayınlanan 2012 PISA sonuçlarına göre Türkiye önceki araştırmalara kıyasla PISA puanı ortalamalarını önemli oranlarda arttırmıştır. PISA puanlarındaki yüksek artışlara rağmen OECD ülkeleri arasındaki sıralamasında değişiklik olmamıştır.

^{*} Prof. Dr. Seyfettin Gürsel, Betam, Direktör, seyfettin.gursel@bahcesehir.edu.tr

^{**} Mine Durmaz, Betam, Araştırma Görevlisi, mine.durmaz@bahcesehir.edu.tr

¹ Milli Eğitim Bakanlığı'nın PISA 2012 Ulusal Ön Raporundan alınmıştır.

http://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_12/13053601_pisa2012_ulusal_n_raporu.pdf

Türkiye halen bu ülkeler arasında sondan üçüncü sıradadır. Bununla birlikte üzerindeki ülkeler ile arasındaki farkı kapatmıştır.

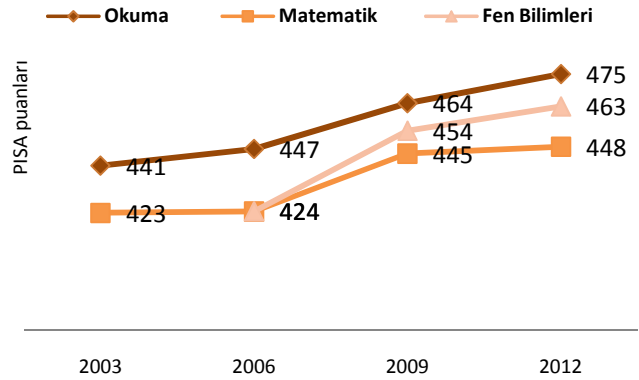
Türkiye'deki öğrencilerin okuma alanında, fen bilimleri ve matematik alanlarına kıyasla daha başarılı olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca tüm alanlarda ortalama PISA puanlarının 2006 uygulamasıyla beraber hızla artmaya başlamıştır (Şekil 1).²

En yüksek artış (39 puan) fen bilimleri alanında meydana gelmiştir. Ülke bazında gerçekleşen bu performans iyileşmesi Türkiye'nin OECD ülkeleri ortalamasının gerisinde kalmasına engel olamamıştır. Şekil 2'de de görüldüğü üzere 2012 PISA puanları matematik alanında 46, fen bilimleri alanında 38 ve okuma alanında 21 puan OECD ortalamasının altındadır. Bununla birlikte, 2003-2012 yılları arasında Türkiye ile OECD ortalamasının arasındaki farkın kademeli olarak azaldığı gözlenmektedir (Şekil 2). Ayrıca OECD'ye göre 40 PISA puanı bir öğrenim yılına eşdeğerdir. Diğer bir deyişle, OECD ortalamalarıyla farklarda kademeli azalmaya rağmen matematik ve fen bilimleri alanında Türkiye'deki öğrenciler OECD'deki yaşıtlarına kıyasla halen bir okul yılı geridedirler.

Türkiye 2006-2012 yılları arasında PISA puanlarında 34 OECD ülkesi içinde en hızlı iyileşmeyi sağlayan ülke olmuştur (Şekil 3). Aynı dönemde Türkiye'nin ortalama PISA puanındaki yıllık artış yaklaşık 5 puandır. 2006 yılı ortalama PISA puanlarına göre Türkiye, Şili, İsrail ve Meksika düşük performanslı ülkelerdendir. Aynı yılda Şili ve Meksika ile Türkiye'nin ortalama PISA puanları birbirine çok yakınken, Türkiye'nin PISA puanlarındaki ortalama yıllık artışı bu ülkelere kıyasla çok daha yüksek olmuştur. Bu arada başta İsveç olmak üzere 12 ülkenin ortalama PISA puanlarındaki gerileme dikkat çekmektedir.

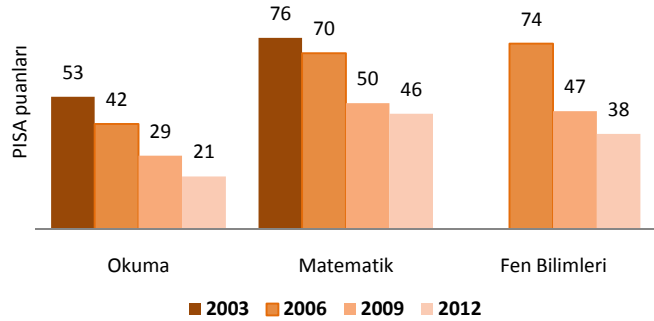
Daha önce de değinildiği gibi son altı yılda Türkiye'nin eğitim performansının artması ve OECD ortalamalarıyla farkın azaltılması, Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında daha üst sıralara çıkması için yeterli olmamıştır. Türkiye'nin OECD üyesi gelişmiş ülkelerle arasındaki eğitim kalitesi farkını azaltabilmesi için daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir.

Şekil 1: 2003-2012 Sınav türlerine göre Türkiye PISA ortalamaları

Kaynak: OECD; PISA 2012 sonuçları

Şekil 2: 2003-2012 Sınav türlerine göre Türkiye ve OECD ortalamalarındaki farklar

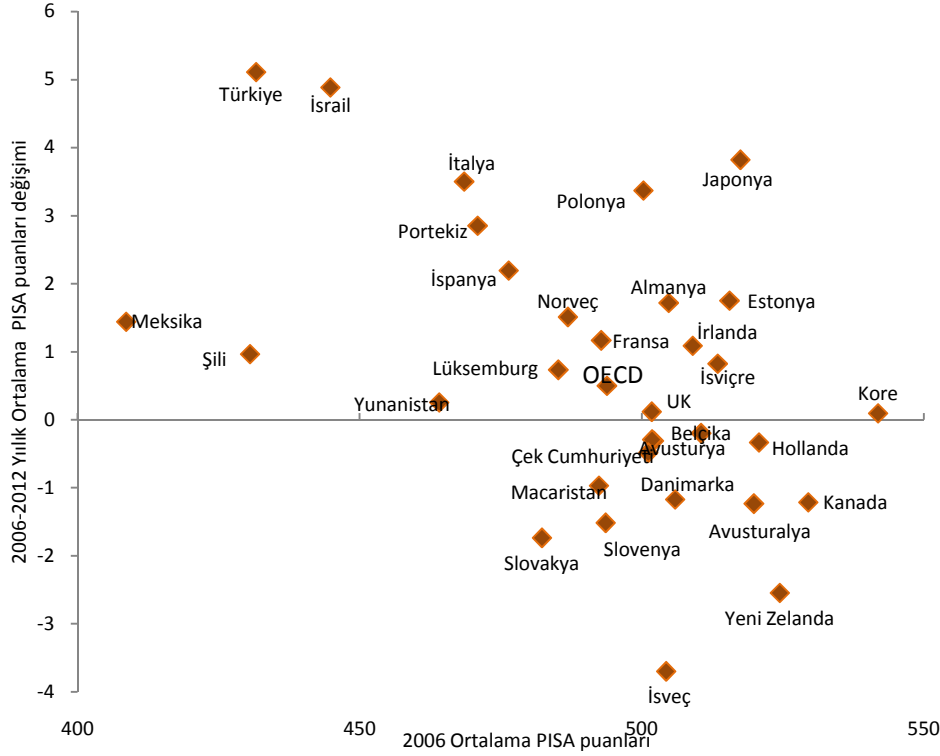

Kaynak: OECD; PISA 2012 sonuçları

Not: Pozitif değerler Türkiye PISA puanlarının OECD ortalamalarından düşük olduğunu göstermektedir.

² PISA 2006'da fen bilimleri alanının çerçevesinde değişiklik yapılmıştır. Bu sebeple 2006 dahil olmak üzere sonrasında yayınlanan PISA fen bilimleri sonuçlarını 2003 ve 2000 yılındaki verilerle karşılaştırmak mümkün değildir. Araştırma notunun geri kalanında fen bilimleri alanındaki değerlendirmeler, 2006 uygulamasından itibaren yayınlanan verilerle yapılmaktadır.

Şekil 3: 2006-2012 PISA puanlarındaki yıllık değişim

Kaynak : OECD; PISA 2012 sonuçları

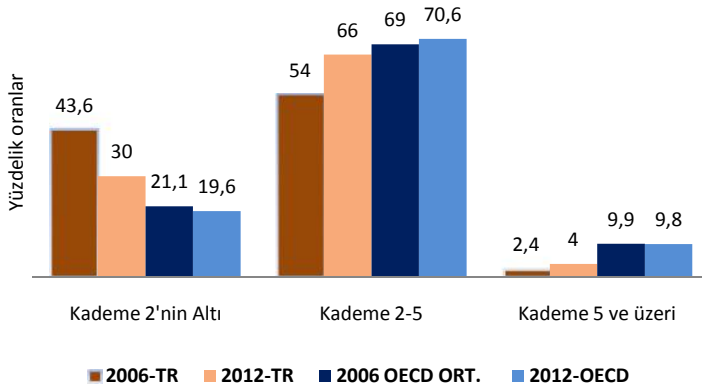
Eğitimde eşitsizlik OECD ortalamasına kıyasla halen çok yüksek

PISA programında öğrenciler aldıkları puanlara göre altı başarı seviyesine sınıflandırılmaktadırlar. OECD 2. başarı diliminin üst sınırından daha az puan alan öğrencileri düşük performanslı, 5. başarı diliminin alt sınırından daha fazla puan alanları ise yüksek performanslı olarak değerlendirmektedir. OECD tarafından vurgulandığı gibi özellikle yüksek performanslı öğrencilerin toplam içindeki payları önemlidir çünkü ekonomik kalkınma için gerekli üst düzey beşeri sermayeyi bu grup sağlamaktadır. Türkiye'de yüksek performanslı öğrencilerin toplam içindeki payları 2006'dan 2012'ye yüzde 2,4'ten yüzde 4'e yükselmiştir. Bu oranlar yüzde 9,8 olan OECD ortalamasına göre çok düşük kalmaktadır. Düşük performanslı öğrenci grubunun payı ise yüzde 43,6'dan yüzde 30'a gerilemiş ancak yine de OECD ortalamasının (yüzde 19,6) çok üzerinde kalmıştır (Şekil 4).

Gelecekteki işgücünün ana gövdesini oluşturacak olan orta dilimlerdeki (ikinci, üçüncü ve dördüncü kademedeki) öğrencilerin payındaki artış dikkat çekicidir. Bu pay yüzde 54'ten (2006) 2012'de yüzde 66'ya yükselerek OECD ortalaması olan yüzde 70,6'yı hemen hemen yakalamıştır.

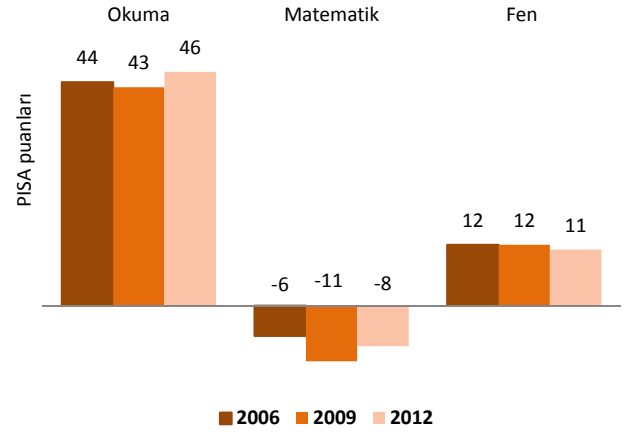
2006-2012 yılları arasındaki PISA sonuçlarına göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre okuma ve fen bilimleri alanında daha başarılıdır. Özellikle okuma alanında kız ve erkek öğrenciler arasındaki fark yaklaşık olarak bir eğitim yılına eşdeğerdir. Matematik alanında ise erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha iyi performans gösterdiği gözlemlenmektedir (Şekil 5).

Şekil 4: Başarı dilimlerine göre dağılım (2006-2012)³

Kaynak : OECD; PISA 2012 sonuçları

Şekil 5: Sınav türlerine göre Türkiye'de kız ve erkek öğrenciler arasındaki farklar(2006,2009 ve 2012)

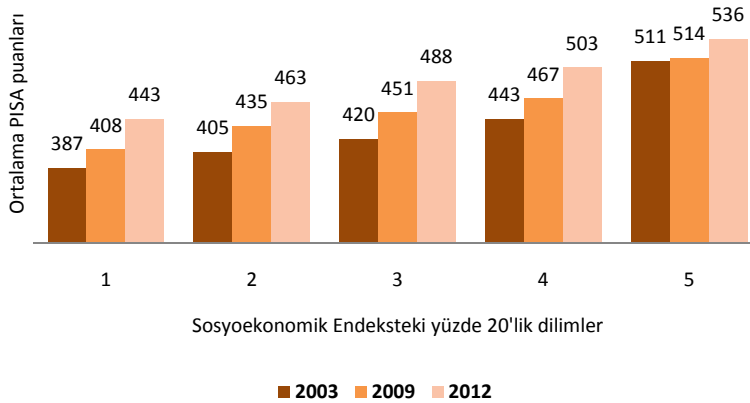
Kaynak : OECD; PISA 2012 sonuçları

Not: Pozitif değerler kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olduğunu göstermektedir.

Düşük gelirli öğrencilerin performansında yüksek artış

Sosyoekonomik statüye göre öğrencilerin ortalama performansı ayrıştırıldığında tüm sosyoekonomik gruplardaki öğrencilerin ortalama PISA puanları 2003'e kıyasla artmıştır.⁴ En yüksek artış (86 puan) en düşük sosyoekonomik statüye sahip öğrenci grubunda meydana gelmiştir (Şekil 6).⁵ En yüksek statüye sahip öğrenci grubundaki artış ise 25 puanla sınırlı kalmıştır.

Şekil 6: Türkiye'de ortalama öğrenci performansı ve sosyoekonomik statü

Kaynak: Dünya Bankası

³PISA 2012 veri setinde başarı dilimlerine göre dağılımı tüm disiplinler için ayrı ayrı rapor edilmektedir. Yüzelik oranlar tüm alanların oranlarının aritmetik ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

⁴Sosyoekonomik statü PISA ekonomik, sosyal ve kültürel endeksine (ESCS) göre tanımlanmıştır. PISA veri setinde geliri doğrudan ölçen bir değişken olmadığı için sosyoekonomik statü ölçütü olarak ESCS endeksi aile ve ev koşullarıyla ilgili mevcut değişkenler kullanılarak hesaplanmaktadır. ESCS endeksinin bileşenleri anne veya babanın eğitim seviyesi (hangisi yüksekse), anne veya babanın mesleği (hangisi yüksekse) ve evde çocuğun başarısını etkileyebilecek ayrı oda, bilgisayar gibi çeşitli donanımların varlığıdır.

⁵Dünya Bankası'nın "PISA 2012 Başarı Hikayesi: Türkiye'nin Eğitim Sisteminde Kalite ve Eşitlik Bakımından Yaşanan İyileşmeler" başlıklı araştırma yazısından alınmıştır. (<http://blogs.worldbank.org/futuredevelopment/tr/pisa-2012-ba-ar-hikayesi-t-rkiye-nin-e-itim-sisteminde-kalite-ve-e-itlik-bak-m-ndan-ya-anan-yile>)

Türkiye'nin 2003'ten itibaren gösterdiği performans iyileşmesinde düşük sosyoekonomik statüdeki öğrencilerin puan artışı önemli paya sahiptir. Bu gelişme sosyoekonomik statüler arasındaki eşitsizliği azaltsa da seviye farkı halen çok yüksektir. 2003'te en düşük statü ile en yüksek statü arasında 124 olan puan farkı, 2012'de 91 puana gerilemiştir. Diğer bir ifadeyle, 2012 yılında halen en düşük statü grubundaki öğrenciler en yüksek statü grubundaki yaşlılarına göre yaklaşık 2 öğretim yılı geridedirler.

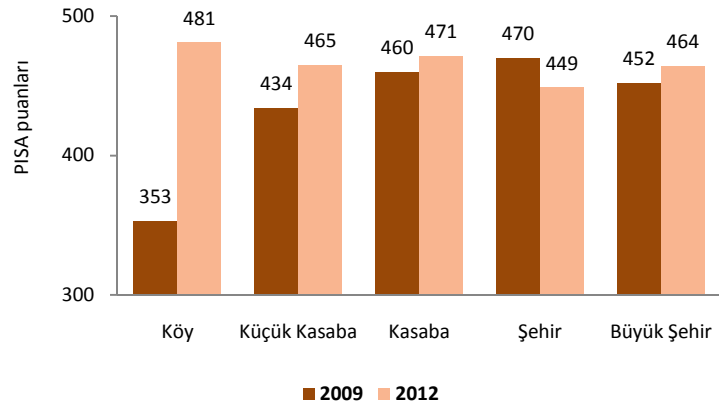
Köylerdeki ve küçük kasabalardaki öğrenciler daha başarılı

PISA verileri yerleşim birimleri düzeyinde de bilgi içermektedir.⁶ 2009 ve 2012 yıllarında PISA uygulamasına katılan okulların yüzde 2-3'ü "Köy", yaklaşık yüzde 10'u "Küçük Kasaba", yüzde 28-31'i "Kasaba", yüzde 28-30'u "Şehir" ve yüzde 31-27'si "Büyük Şehir"lerde bulunan okullardan oluşmaktadır (Ek Tablo 2).⁷

Yerleşim birimleri itibarıyla PISA performanslarındaki gelişmeler oldukça şaşırtıcıdır. PISA verilerine göre köylerin ve kasabaların ortalama eğitim düzeyi şehirlerinkinin önüne geçmiştir. "Köy" okullarında ortalama PISA puanı üç yıl içinde 353'ten 481'e büyük bir sıçrama göstermiştir. 2009'da köylerde yerleşik öğrenciler ile diğer yerleşim birimlerindeki öğrenciler arasında çok büyük bir performans farkı varken bu fark üç yıl içinde kapanmakla kalmamış, köy yerleşimindeki öğrenciler en başarılı öğrenciler haline gelmiştir (Şekil 7). Köylerdeki kadar olmasa da "Küçük kasaba" ve "Kasaba" puanlarında da yüksek artışlar söz konusudur (Şekil 7). Bu puan artışları sonucunda küçük yerleşimlerde ikamet eden öğrencilerin ortalama PISA puanları "Şehir" ve "Büyük Şehir" puanlarını geçmiştir. Ayrıca "Şehir" ortalama puanında 21 puanlık bir düşüş söz konusudur. Diğer yerleşim birimlerinin puanları artarken bu kategoride performansın düşmesi dikkat çekicidir.

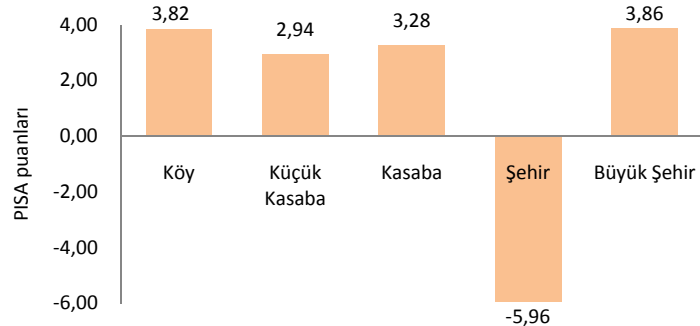
2009'dan 2012'ye Türkiye ortalama PISA puanında 454'ten 462'ye 8 puanlık bir artış olmuştur. Bu artış yerleşim birimleri itibarıyla ayrıştırıldığında yaklaşık 4 puanın "Köy" okullarından, yaklaşık 3'er puanın

Şekil 7: Okulların bağlı oldukları yerleşim birime göre PISA ortalamaları (2009 ve 2012)

Kaynak: OECD; PISA 2009, 2012 sonuçları; Betam

Şekil 8: 2009-2012 Ortalama PISA performans artışının okulların buldukları yerleşim birimine göre dağılımı

Kaynak: OECD; PISA 2009, 2012 sonuçları; Betam

⁶ OECD nüfusu 3 binden az olan yerleşim yerlerini köy, nüfusu 3 bin ile 15 bin arasında olanları küçük kasaba, 15 bin ile 100 bin arasında olanları kasaba, 100 bin ve 1 milyon olanları şehir ve nüfusu 1 milyondan fazla olan yerleşim yerlerini büyük şehir olarak tanımlamaktadır.

⁷ 2003 ve 2006 yılları için köy okullarındaki öğrenciler için yeterli gözlem olmadığı için veri bulunmamaktadır. Bu nedenle sadece yerleşim birimlerine göre 2009 ve 2012 PISA sonuçları değerlendirilmiştir.

“Küçük Kasaba” ve “Kasaba” okullarından (toplam 6 puan), yaklaşık 4 puanın da “Büyük Şehir” okullarından geldiği görülmektedir. “Şehir” okullarında gözlemlenen yaklaşık 6 puanlık düşüş ise negatif katkı yapmıştır (Şekil 8). Özellikle köy ve küçük kasabalarda gözlemlenen hızlı artışlar beklenmedik gelişmelerdir ve özenle açıklanmaları gerekir.

EK TABLOLAR:

Ek Tablo 1: Öğrenci başarı dilimlerine göre 2. kademenin altındaki ve 5. kademe ve üzerindeki öğrencilerin toplam içindeki payları

	2. Kademenin Altında Kalan Öğrencilerin Yüzdesi			5. Kademe veya Üzerinde Olan Öğrencilerin Yüzdesi			
	Matematik	Okuma	Fen Bilimleri	Matematik	Okuma	Fen Bilimleri	
Türkiye	2003	52,23	36,80	38,60*	5,48	3,80	5,70*
	2006	52,09	32,20	46,60	4,18	2,10	0,90
	2009	42,15	24,50	30,00	5,64	1,90	1,10
	2012	41,98	21,60	26,40	5,90	4,30	1,80
OECD	2003	21,50	19,20	17,90	14,60	8,20	17,60
	2006	22,50	20,90	19,80	12,80	8,10	8,90
	2009	22,00	18,50	17,90	12,70	7,70	8,50
	2012	23,00	18,00	17,80	12,60	8,40	8,40

Not: Kademe 2'nin altında kalan öğrenciler maksimum 407.47 puan alan ve Kademe 5 ve üzerindeki öğrenciler ise minimum 625.61 puan alan öğrencilerdir.

*2003 Fen bilimleri skorları için ise 400 puandan az alanlar 2.kademe altında ve 600 puandan fazla puana sahip olanlar ise 5. kademe ve üzerinde kabul edilmiştir.

Ek Tablo 2: 2009-2012 PISA testine katılan okulların yerleşim birimlerine göre dağılımı

		2009	2012
Köy (Nüfusu 3.000'den az)	Türkiye	2,98	2,28
	OECD Ortalaması	9,92	9,42
Küçük Kasaba (Nüfusu 3.000-15.000)	Türkiye	9,69	10,58
	OECD Ortalaması	21,51	20,98
Kasaba(Nüfusu 15.000-100.000)	Türkiye	28,08	30,75
	OECD Ortalaması	33,93	34,64
Şehir (Nüfusu 100.000-1.000.000)	Türkiye	27,95	29,82
	OECD Ortalaması	23,06	23,78
Büyük Şehir (Nüfusu 1.000.000'dan fazla)	Türkiye	31,3	26,57
	OECD Ortalaması	16,06	11,01